

УДК 811. 11'42'22: 82-343

М. А. Карп,

Львівський національний аграрний університет, м. Львів

ВЗАЄМОДІЯ ЗАСОБІВ КОНТАМІНОВАНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОГЕЗІЇ В ТЕКСТІ АНГЛІЙСЬКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК ФІЛІПА АРДА

В означеній статті проаналізовано переплетення вербальних та невербальних засобів контамінованої лексичної когезії в тексті англійської мультимодальної літературної казки Філіпа Арда. Інтерацію між вербальною та невербальною складовими розглянуто за ознакою наявності іконічних та параграфемних/графічних вкраплень у вербальну складову: мікро-, мезо-, макровкраплень у межах синтаксичної одиниці, надфразної єдності та фрагмента тексту казки.

Ключові слова: мультимодальний художній прозовий текст, англійська мультимодальна літературна казка, контамінована когезія, вербальна складова, іконічна складова, параграфемна складова, графічна складова, жанрово-мультимодальна модель.

INTERACTION OF MODES OF CONTAMINATED LEXICAL COHESION IN THE TEXT OF ENGLISH MULTIMODAL LITERARY FAIRY TALES WRITTEN BY PHILIP ARDAGH

Combination and convergence of atypical components in modern fictional text cause formation of contaminated cohesion in English multimodal literary fairy tale. Contaminated cohesion identifies relation between different semiotic modes of verbal component and nonverbal component, i.e. interpretation of verbal components depends on nonverbal components in multimodal fictional text, and vice versa. The article reviews interweaving of verbal components and nonverbal components of contaminated lexical cohesion in the text of English multimodal literary fairy tales written by Philip Ardagh. The verbal component of contaminated lexical cohesion consists of reiteration, synonyms, antonyms, parallel constructions / chiasmic structure, literary and colloquial words, onomatopoeia. Interaction between verbal component and nonverbal component is considered according to the iconic, paragraphemic/graphic inclusions in the verbal component, i.e. availability of the micro-, meso- and macro inclusions in a sentence, a microtext and a fragment of English multimodal literary fairy tale. Semiotic and narrative interpretation of the text of English multimodal literary fairy tale written by Philip Ardagh is based on GeM (genre and multimodality) model used for structural and semiotic ranging of modes of contaminated cohesion. This model provides data on different genres using combinations of text, layout, graphics, pictures and diagrams. In this model, the text of English multimodal literary fairy tale is analyzed on five levels of structure including content structure, rhetorical structure, layout structure, navigation structure, linguistic structure.

Key words: multimodal fictional (prose) text, English multimodal literary fairy tale, contaminated cohesion, verbal component, iconic component, paragraphemic component, graphic component, genre and multimodality modal.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СРЕДСТВ КОНТАМИНИРОВАННОЙ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОГЕЗИИ В ТЕКСТЕ АНГЛИЙСКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ЛИТЕРАТУРНЫХ СКАЗОК ФИЛИППА АРДА

В указанной статье проанализировано переплетение вербальных и невербальных средств контаминированной лексической когезии в тексте английских мультимодальных литературных сказок Филиппа Арда. Интеракцию между вербальной и невербальной составляющими рассмотрено по признаку наличия иконических и параграфемных / графических вкраплений в вербальную составляющую: микро-, мезо-, макровкраплений в пределах синтаксической единицы, сверхфразового единства и фрагмента текста сказки.

Ключевые слова: мультимодальный художественный прозаический текст, английская мультимодальная литературная сказка, контаминированная когезия, вербальная составляющая, иконическая составляющая, параграфемная составляющая, графическая составляющая, жанрово-мультимодальная модель.

Постановка проблеми. Поєднання і зближення нехарактерних складових у тексті дають поступ для виникнення нових смислових зв'язків і нових текстів [4, с. 9] – контамінованої когезії у мультимодальному художньому прозовому тексті (далі МХПТ), що виявляється в його смисловій, структурній і функційній єдності. *Контамінована когезія* на протипагу *лінгвальній когезії* – це зв'язок засобів вербальної та невербальної складових, коли інтерпретація засобів вербальної складової у МХПТ залежить від засобів невербальної складової та навпаки. Схрещення вербальних і невербальних складових реалізує єдиний зміст у тексті англійської мультимодальної літературної казки (далі АМЛК) Філіпа Арда.

Актуальність дослідження продиктована потребою комплексного розкриття текстотвірних механізмів когезії в організації АМЛК з позицій функційної парадигми сучасних мовознавчих студій.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження об'єднане в рамках наукової теми «Текст, культура, соціум: міждисциплінарні студії різножанрової типології» (номер держреєстрації 0111U005536), затвердженої Міністерством освіти і науки України, передбачає вирішення таких завдань: напрацювати семіотико-нарративний підхід для аналізу засобів когезії; описати види зв'язків контамінованої когезії; проаналізувати вербальну й невербальну взаємодію складових контамінованої когезії у структурі текстів АМЛК Філіпа Арда.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Авторитетні дослідники сучасності, серед яких Г. Р. Кресс, Т. ван Льовен, Е.Р. Андерсон, О.Є. Анісімова, Дж. Бейтман та інші, приділяють значну увагу вивченню проблематики інтеракції відмінних семіотичних засобів когезії у сучасному художньому прозовому тексті [1; 13; 8; 10]. Контамінована когезія тексту АМЛК виявляється в інтегральному потенціалі вербальної та невербальної (іконічної, параграфемної/графічної (далі ПС/ГС)) складових [13; 10] й актуалізується на змістовому, змістово-мовному, змістово-композиційному рівнях. На змістовому рівні між вербальною складовою (далі ВС) та іконічною складовою (далі ІС) існує пряма й опосередкована денотативна співвіднесеність. На змістово-мовному рівні між ВС та ІС встановлюється експліцитно або імпліцитно виражений зв'язок. На змістово-композиційному рівні – внутрішня або зовнішня співвіднесеність [1, с. 17–29; 8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Означена стаття присвячується аналізу взаємодії засобів контамінованої лексичної когезії у смисловому просторі тексту АМЛК

Філіпа Арда. До ВС засобів когезії тексту АМЛК належать лексичні повтори [7, с. 496; 3, с. 41], синоніми [7, с. 539], антоніми [7, с. 27–28; 6, с. 153], синтаксичні паралелізми/хіазми [7, с. 459], слова однієї тематичної групи [3, с. 16–17] та звуконаслідування [2, с. 197–198].

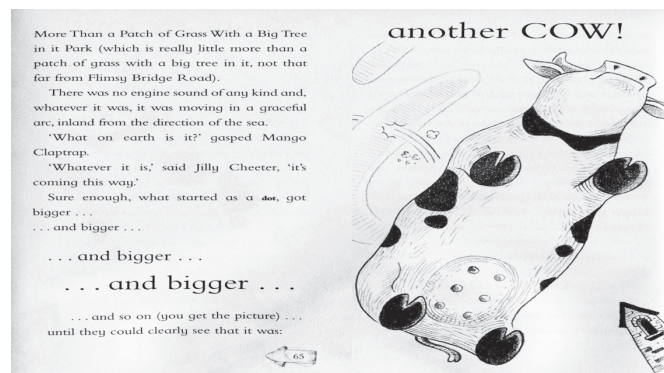
Новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше здійснено комплексний аналіз текстотвірної категорії когезії в сучасній АМЛК з опертям на методологічну парадигму функціоналізму, яка охоплює структурно-семіотичний та нарративний аспекти.

Методологічне значення. У межах функційної парадигми семіотико-нарративна інтерпретація тексту АМЛК Філіпа Арда передбачає застосування *GeM model* для структурно-семіотичного ранжування засобів контамінованої когезії. Доречність використання *GeM model* [11, с. 140–155] зумовлена багаторівневою структурою тексту АМЛК. Жанрово-мультимодальна модель надає адресатові інформацію про кореляцію між ВС та ІС, ПС/ГС на п'яти рівнях структури: структури змісту, риторичної структури, структури макету, навігаційної структури та лінгвістичної структури. Симбіоз рівнів структури АМЛК декодує доцільність введення ІС та ПС/ГС за ознакою мікро-, мезо- та макровкраплень у контекст синтаксеми, надфразної єдності чи фрагмента АМЛК.

Викладення основного матеріалу. Для АМЛК, де спільний смисл тексту утворюється завдяки взаємодії ВС автора (першого адресанта) Філіпа Арда та ІС художника-ілюстратора (другого адресанта) Джима Пейлота, засоби ІС встановлюють семіотичний (синтаксичний, семантичний, прагматичний) зв'язок із графемою, морфемою, лексемою, синтаксемою, надфразною єдністю, фрагментом МХПТ [12; 19; 9; 21; 15; 14; 18; 16; 17].

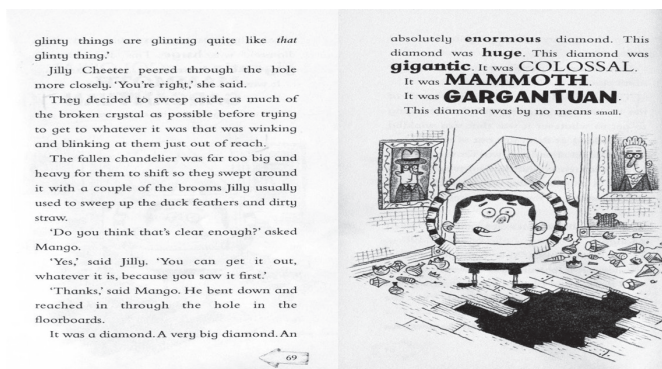
Розглянемо ВС, ІС і ПС контамінованої когезії в семантичному аспекті семіотики, для якої характерні такі види кореляції між ВС та ІС щодо їх співвіднесеності, як способи реалізації контамінованої когезії: *паралельна* (зміст ІС та ВС повністю збігається); *комплементарна* (ІС та ВС доповнюють одна одну); *субститутивна* (ІС заміщує ВС); *інтерпретативна* (зв'язок між ІС та ВС встановлюється на асоціативному підґрунті) [20]. За співвідношенням інформації, що передається засобами ВС та ІС, розмежовують такі зображення у МХПТ: повторювальні, адитивні, виокремлювальні, опозиційні, інтегративні, зображально-центричні [5].

Проаналізуємо приклад послідовного повтору (*bigger... ..and bigger... ..and bigger... ..and bigger...*) як засобу контамінованої лексичної когезії у надфразній єдності АМЛК «The Year That It RaiNed Cows or That Well-Known Secret Door» [23, с. 65-66]. У структурі змісту надфразної єдності ідентифікуємо тему *a dot*. У риторичній структурі надфразної єдності визначаємо повторювальну сегментну одиницю *bigger*. ІС візуалізує лише рему ВС – величезну корову, що стрімко падає вниз. Виокремлення повторювальної лексеми *bigger* та словосполучення *another COW* супраграфемним, синграфемним та топографемним засобами ПС вносять додаткові семантичні відтінки у зміст надфразної єдності АМЛК, чим компенсують відсутність теми *dot* на ілюстрації (мезовкраплення). Якщо у надфразній єдності звернути увагу лише на лексеми, виокремлені ПС (*dot, bigger, another COW*), то помічаємо зміну розміра шрифту (*dot – bigger – COW*). Тема *dot* трансформувалася у рему *COW* за допомогою повторювальної лексеми *bigger*. Варіювання площинної синтагматики лексеми *bigger* вказує на рух, приближення та збільшення в розмірі *a dot*. Стилiстичний засіб графопису/графемопису репрезентує повторювальну лексеми *bigger*, описуючи та зображуючи її. Багатокрапка, що облямовує повторювальну лексеми *bigger*, сповільнює розповідь та зображає процес дії (падіння *a dot*), відповідно, концентрує увагу адресата на темі. Розмір шрифту лексем, виокремлених ПС (від *dot* до *COW*), збільшується в змінному новому рядку та досягає апогею капіталізацією лексеми *COW*. Знак оклику декодуємо як ознаку очікування «а ось і ... ілюстрація». Між виокремлювальною ілюстрацією та капіталізованою лексемою *COW* встановлено семантичний зв'язок. У структурі макету надфразної єдності розташування ВС ліворуч та ІС праворуч імплікує сюжетну динаміку. Нумерація сторінок свідчить про наявність навігаційної структури. Одиницю навігаційної структури «65» інтегровано в паралінгвістичний засіб «стрілку». Розмір ІС спричинив відсутність нумерації сторінки. У лінгвістичній структурі виокремлюємо послідовний повтор лексеми *bigger*, що повторюється чотири рази поспіль. У структурі надфразної єдності контамінація лексичної когезії відбувалася поступово: ВС → ПС → ІС з активним залученням засобів параграфеміки, які виконали функції сполучної ланки для встановлення кореляції між ВС та ІС.

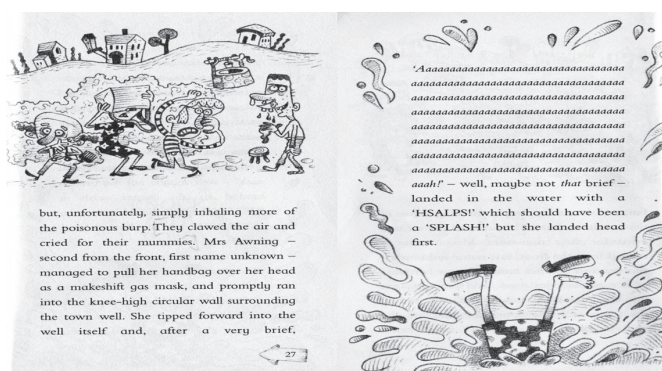

Привернемо увагу до використання синонімів (*very big, enormous, huge, gigantic, colossal, mammoth, gargantuan*) як засобу контамінованої лексичної когезії у надфразній єдності АМЛК «Stinking Rich aNd Just Plain StiNky or A Diamond As Big As His Head» [22, с. 69–70]. У структурі змісту надфразної єдності наявна тема *diamond*. У риторичній структурі надфразної єдності сегментні одиниці *big, enormous, huge, gigantic, colossal, mammoth, gargantuan* детально описують тему *diamond*. На ілюстрації (мезовкраплення) зображено величезний діамант у руках протагоніста Менго Клептрапа (Mango Claptrap). ІС забезпечує адресата додатковою інформацією – присутністю хлопчика на зображенні. Супраграфеміка ПС являє собою «посередника» в кореляції між ВС та ІС. Поступове зміння розміру шрифту (від меншого до більшого), зміння власне теми шрифту, застосування жирного накреслення та капіталізації в сегментних одиницях спричинило візуалізацію теми *diamond*. ВС забезпечила відповідними лінгвальними засобами *very big ... GARGANTUAN diamond*, ПС внесла додаткові семантичні відтінки до смислу сегментних одиниць, ІС зобразила тему. За допомогою шрифтового акценту другий адресант Джим Пейллот привертає увагу до важливих смислових одиниць ВС у надфразній єдності, чим спонукає адресата зосередити на них увагу. Застосування стилістичного засобу графопису/графемопису допомагає зобразити сег-

ментні одиниці, виокремлені ПС у вигляді ями, яка дублюється на ілюстрації. У структурі макету надфразної єдності ВС виконує функцію ідеальної інформації на противагу ІС, що асоціюється з реальністю: *This diamond was by no means small*. Зображений у центрі сторінки діамант є важливішим, ніж те, що оточує його іконічно (хлопчик, картини, качка тощо) та вербально. У навігаційній структурі надфразної єдності відсутність нумерації спричинена наявністю ілюстрації. У лінгвістичній структурі надфразної єдності наявний ланцюжок синонімічних слів ідентичної синтаксичної функції *very big, enormous, huge, gigantic, colossal, mammoth, gargantuan*, який чітко показує наростаючу силу повтору синонімів. У цьому прикладі контамінована когезія – це результат збалансованої актуалізації потенціалу ВС, ПС, ІС, відсутність будь-якої з них спричинить відсутність саме паралельної кореляції між ними.

Розглянемо приклад звукового хіазму (різновид анаграми та зворотного паралелізму) як засобу контамінованої лексичної когезії у надфразній єдності АМЛК «Stinking Rich aNd Just Plain StiNky or A Diamond As Big As His Head» [22, с. 26–28]. У структурі змісту надфразної єдності *Mrs Awning* являє собою тему. У риторичній структурі надфразної єдності сегментні одиниці *to pull her handbag over her head, ran into the knee-high circular wall surrounding the town well, «HSALPS», «SPLASH», she landed head first* забезпечують адресата інформацією про тему *Mrs Awning*. Перша макроілюстрація візуалізує Місис Овнінг/Mrs Awning (другорядний персонаж) зі сумкою на голові на передньому плані та колодязь на задньому плані. Друга мезоілюстрація зображає падіння Місис Овнінг вниз головою в колодязь та плескіт води. Жодна з двох ілюстрацій не візуалізує руху Місис Овнінг в напрямку до колодязя. Вигук *Aaa...h* у виконанні Місис Овнінг привертає увагу повтором графеми *a* 282 рази. Курсив як ГС, використаний для виокремлення вищезгаданого вигуку, бере участь у створенні інтонаційного малюнку у прямій мові персонажа та слугує засобом збільшення емоційного навантаження. Капіталізація лексем *HSALPS!*, *SPLASH!* та використання знака оклику описує гучний плескіт води. Наявна актуалізація мовного аудіального каналу сприйняття інформації адресатом у зв'язку з використанням стилістичного прийому звуконаслідування – фонемі вищезначених лексем імітують звуки води, спричинені падінням Місис Овнінг у колодязь. У структурі макету надфразної єдності друга ілюстрація обрамлює ВС «плескітом води». Розташування ІС та ВС [22, с. 28] віддзеркалює рух, активізуючи кінестетичний канал сприйняття інформації. У лінгвістичній структурі звуковий хіазм *HSALPS – SPLASH* привертає увагу лексемою *HSALPS*, смисл якої актуалізується без використання першої графеми *H*. Лексему *salps* тлумачимо як сальпи (бочкоподібні, планктонні покривники, які рухаються, перекачуючи воду через своє желатинове тіло). Персонаж Місис Овнінг також «перекачувала» воду як сальпи (наковталася води), падаючи сторчолов у колодязь. Контамінованої лексичної когезії досягнуто шляхом часткової паралельної кореляції між ВС та ІС із залученням ГС та актуалізацією немовного візуального, мовного візуального, мовного аудіального й мовного кінестетичного каналів подачі/сприйняття інформації. Друга мезоілюстрація виконує повторювальну і виокремлювальну функції.

Кількісні показники свідчать про перевагу мезовкраплень (49%) над мікровкрапленнями (42%) та макровкрапленнями (9%) у контексті аналізу взаємодії мультимодальних засобів контамінованої лексичної когезії.

Головні висновки. У п'ятирівневій структурі тексту АМЛК контамінована лексична когезія являє собою переважно сегментні одиниці теми, виокремлені синграфемними, супраграфемними та топографемними засобами ПС. ГС інколи активізує мовний аудіальний та кінестетичний канали сприйняття інформації. ПС виконує функції посередника в паралельній кореляції між ВС та ІС для реалізації контамінованого потенціалу лексичної когезії. Ілюстрації переважно дублюють, доповнюють, виокремлюють та інтегрують ВС. Розташування ВС та ІС не є закономірним у контексті актуалізації контамінованої лексичної когезії. Отже, лексичні повтори, синоніми, антоніми, паралелізми (хіазми), тематичні та звуконаслідувальні слова як вербальні засоби лексичної когезії поступово мігрують в ІС, оскільки ПС/ГС бере проміжну участь у такій контамінації: ВС → ПС / ГС → ІС.

Перспективи використання результатів дослідження. Запропонована семіотико-нарративна інтерпретація контамінованих засобів когезії АМЛК Філіпа Арда із залученням *GeM model* у межах функційної парадигми може стати в перс-

пективі подальших текстолінгвістичних досліджень інших категорій сучасних текстів різножанрової типології у вимірах новітніх лінгвостилістичних, лінгвокогнітивних та дискурсних студій.

Література:

1. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов) : учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов / Елена Евгеньевна Анисимова. – Москва : Изд. центр «Академия», 2003. – 128 с.
2. Культура русской речи : энциклопедический словарь-справочник / [под ред. Л. Ю. Сковородникова, Е. Н. Ширяева и др.]. – Москва : Флинта : Наука, 2003. – 840 с.
3. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови : підруч. / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2000. – 160 с.
4. Лотман Ю. М. Риторика / Юрий Михайлович Лотман // Труды по знаковым системам. Структура и семиотика художественного текста. – Тарту : Тартус. гос. ун-т, 1981. – Вып. 12. – С. 8–28.
5. Пойманова О. В. Семантическое пространство видеовербального текста : дис.... канд. филол. наук : 10.02.01 / Пойманова Ольга Валентиновна. – Москва, 1997. – 237 с.
6. Романова С. Антонімічні відношення в українській швацькій термінології / С. Романова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. «Проблеми української термінології». – Львів, 2012. – № 733. – С. 149–154.
7. Українська мова: енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк [та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. Бажана, 2004. – 824 с.
8. Anderson E. R. A Grammar of Iconism / E. R. Anderson. – Madison ; New Jersey : Fairleigh Dickinson University Press, 1998. – 399 p.
9. Baldry A. Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook / Anthony Baldry, Paul J. Thibault // Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics. – London ; Oakville : Equinox, 2006. – 270 p.
10. Bateman J. Text and Image: A Critical Introduction to the Visual / Verbal Divide / John Bateman. – London ; New York : Routledge, 2014. – 292 p.
11. Delin J. Describing and critiquing multimodal documents / Judy Delin, John Bateman // Document Design. – 2002. – № 3 (2). – P. 140–155.
12. Iedema R. Multimodality, resemiotization: extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice / Rick Iedema // Visual Communication. – 2003. – Vol. 2 (10), № 1. – P. 29–57.
13. Kress G. R. Reading Images. The Grammar of Visual Design / Gunther R. Kress, Theo van Leeuwen. – Great Britain : Edmondsbury Press Limited, 1996. – 288 p.
14. Kress G.R. Multimodality: A social semiotic approach to contemporary Communication / Gunther R. Kress. – London ; New York : Routledge, 2009. – 232 p.
15. Multimodal Semiotics: Functional Analysis in Contexts of Education / ed. by Len Unsworth. – Bloomsbury Academic, 2011. – 270 p.
16. Multimodal Studies: Exploring Issues and Domains / ed. by Kay L. O'Halloran, Bradley A. Smith. – London ; New York : Routledge, 2011. – 267 p.
17. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse / ed. by Terry D. Royce, Wendy Bowcher. – London ; New York : Routledge, 2013. – 416 p.
18. New Perspectives on Narrative and Multimodality / ed. by Ruth Page. – London ; New York : Routledge, 2010. – 229 p. – (Series in Routledge Studies in Multimodality; first edition).
19. Perspectives on Multimodality / ed. by Eija Ventola, Cassily Charles, Martin Kaltenbacher // Document Design Companion Series. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2004. – 249 p.
20. Sauerbier S. D. Wörter bildlich / Bilder wörtlich. Schrift und Bild als Text: Probleme der Wort / Bild – Korrelation / S. D. Sauerbier // Die Einheit der semiotischen Demisionen. – Tübingen, 1978. – № 98. – S. 27–93.
21. Unsworth L. Explicating Inter-Modal Meaning-Making in Media and Literary Texts: Towards a Metalanguage of Image / Language Relations / Len Unsworth // Media Teaching: Language, Audience, Production. – Kent Town, South Australia : Wakefield Press and AATE-NATE, 2008. – P. 48–80.

Список джерел ілюстративного матеріалу

22. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book One. Stinking Rich and Just Plain Stinky or A Diamond As Big As His Head / Philip Ardagh ; illustrated by Jim Paillot. – London : Faber and Faber Ltd., 2009. – 150 p.
23. Ardagh Ph. Grubtown Tales. Book Two. The Year That It Rained Cows or That Well-known Secret Door / Philip Ardagh ; illustrated by Jim Paillot. – London : Faber and Faber Ltd., 2009. – 148 p.